

*І. С. Марченко,
к. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6604-8766>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.22.92

ОСОБЛИВОСТІ НАФТОЕКСПОРТНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ КРАЇН В АСПЕКТІ ЇХ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В СУЧАСНИХ НЕСТАБІЛЬНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ

I. Marchenko,
PhD in Economics, Associate Professor of the A.P. Holikov Department
of International Economic Relations, V.N. Karazin Kharkiv National University

PECULIARITIES OF OIL EXPORT SPECIALIZATION OF COUNTRIES IN THE ASPECT OF THEIR
ECONOMIC GROWTH IN MODERN UNSTABLE CONDITIONS OF DEVELOPMENT

У статті досліджено сучасні особливості нафтоекспортної спеціалізації країн світу в умовах високої волатильності цін на нафту на світових ринках. Охарактеризовано сутність концепції "ресурсного прокляття" як притаманного країнам, які орієнтують свій економічний розвиток на експорті енергоресурсів та визначено причини його прояву. Узагальнено спектр впливових чинників, позитивних та негативних наслідків, особливостей використання нафтоекспортних доходів в процесі економічного піднесення та зростання країн, які закріплюють нафтоекспортну спеціалізацію як головний вектор свого економічного розвитку. Охарактеризовано сучасний стан світового ринку нафти, його тенденції та напрями розвитку, проаналізовано динаміку світової ціни на нафту та чинники що неї впливають. Завдяки макроекономічному аналізу та виявленню логіко-структурних взаємозв'язків між коливаннями ціни на нафту й макроекономічним станом відібраних в якості прикладу країн-нафтоекспортерів, таких як Саудівська Аравія (велика арабська нафтова економіка, провідний регіональний та світовий лідер на ринку енергоресурсів), Канада (розвинена постіндустріальна країна з високим рівнем життя, диверсифікованою економікою, в якій провідним в структурі експорту залишається нафтовий сектор), а також Нігерія (велика африканська економіка, з нестабільною політичною й економічною ситуацією, яка тотально залежить від експорту нафти та в якій об'єктивно відсутні стимули й можливості подолання нафтової залежності), що представляють провідних нафтоекспортерів різного типу економічного розвитку, стає можливим виокремлення перспектив нафтоекспортної спеціалізації, її можливостей та ризиків, ефективності такої моделі економічного розвитку під впливом геоекономічних й геополітичних викликів з боку світового господарства. Доведено наявність певних протиріч між провідними нафтоекспортерами та країнами, які є найбільшими імпортерами й споживачами нафти, що проявляється в неможливості досягнення першими значних темпів розвитку без закріплення високих цін на нафту в середньостроковій перспективі й можливості структурної перебудови економіки на альтернативні джерела розвитку, при цьому що високі ціни на нафту стримують економічний розвиток країн, що є головними драйверами зростання світової економіки (США, Китай та Індія), які цілком зацікавлені в поступовому зменшенні вартості нафти на світовому ринку.

The article examines the modern features of oil export specialization of the countries of the world in conditions of high volatility of oil prices in world markets. The influence of the concept of "resource curse" is characterized as inherent in countries that focus their economic development on the export of energy resources, and the reasons for its manifestation are determined. The spectrum of influential factors, positive and negative consequences, features of the use of oil export revenues in the process of economic development and growth of countries that consolidate oil export specialization as the main vector of their economic development are summarized. The current state of the world oil market, its trends and directions of development are characterized, the dynamics of the world oil price and the factors affecting it are analyzed. Due to the macroeconomic analysis and the identification of logical-structural interrelationships between oil price fluctuations and the macroeconomic condition of oil exporting countries selected as an example, such as Saudi Arabia (a large Arab oil economy, a leading regional and world leader in the energy market), Canada (developed a post-industrial country with a high standard of living, a diversified economy, in which the oil sector remains the leader in the structure of exports), as well as Nigeria (a large African economy, with an unstable political and economic situation, which is totally dependent on oil exports and in which there are objectively no incentives and opportunities to overcome oil dependence), representing leading oil exporters of various types of economic development, it becomes possible to highlight the prospects of oil export specialization, its opportunities and risks, the effectiveness of such a model of economic development under the influence of geo-economic and geopolitical challenges from the world economy. It is also proven that there are certain contradictions between the leading oil exporters and the countries that are the largest importers and consumers of oil, which is manifested in the impossibility of first achieving significant rates of development without fixing high oil prices in the medium term and the possibility of structural restructuring of the economy to alternative sources of development, while high oil prices restrain the economic development of the countries that are the main drivers of the growth of the world economy (the USA, China and India), which are quite interested in the gradual reduction of the cost of oil in the world market.

Ключові слова: експортна орієнтація, нафтовий експорт, нафтова залежність
Key words: oil export, export orientation, oil dependence.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Нафта продовжує відігравати ключову роль в економічному розвитку багатьох країн світу та залишатися стратегічним сировинним товаром. Незважаючи на розвиток альтернативної енергетики, нафта — все ще основне джерело енергії для більшості країн, використовується у виробництві широкого спектру товарів, а також є основним експортним товаром багатьох впливових країн світу. Доходи від експорту нафти сприяють збільшенню валютних резервів країни та активно фінансують інші сектори економіки. Доходи від нафти можуть використовуватися для інвестицій у освіту, охорону здоров'я, транспортну та енергетичну інфраструктуру, сприяючи загальному економічному розвитку країни. Однак залежність від нафтових доходів також може бути ризикованою, особливо в сучасних нестабільних умовах функціонування цього сировинного ринку. Падіння цін на нафту або зміни у світових ринкових умовах можуть серйозно вплинути на економіку країни, що наголошує на важливості різноманітності та диверсифікації економічної структури для сталого розвитку. Таким чи-

ном, дослідження актуальних аспектів нафтоекспортної спеціалізації країн стає вкрай необхідним та важливим для узагальнення, по-перше, ефективності нафтоекспортної спеціалізації для країн що її експортують сьогодні, по-друге, визначення впливу економік країн-нафтоекспортерів на загальний розвиток світової економіки в умовах впливу чинників нестабільності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика розвитку сировинних економік є досить поширена в економічній науці, починаючи ще з часів світової нафтової кризи 1970-х років. Найбільш популярною є точка зору про "ресурсне прокляття", яке знайшло відображення в роботах британського економіста Річарда Ауті [1]. Розвиток цієї теорії знайшло відображення у роботах американського вченого Джеффри Сакса [2]. Загалом, залежність від експорту енергоресурсів є різновидом т.з. "голландської хвороби", яку в сучасній економічній науці активно просуває американець Ерік Маскін [3]. Дослідження особливостей розвитку нафтоекспортних країн знаходить відображення в певних матеріалах та звітах, що видаються ОПЕК [4] та національними державними установами з питань енергетики.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Основна мета дослідження полягає у визначенні особливостей макроекономічного розвитку для країн, що закріплюють за основу свого розвитку нафтоекспортну спеціалізацію, а також визначення перспектив такої спеціалізації в умовах впливу сучасних геополітичних та геоekonomічних викликів глобального господарського середовища.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В економічній науці загальновизнаною думкою є те, що експортна ресурсна спеціалізація як правило має короткочасний позитивний ефект, а загалом закріплює сировинний статус економіки, яка не в змозі досягти довгострокових темпів зростання й розвитку. Ці постулати знайшли своє відображення в концепції "ресурсного прокляття" (або "парадоксу достатку") — ситуації, коли багаті неоновленими природними ресурсами країни в довгостроковій перспективі виявляються менш економічно і технологічно розвиненими, ніж країни з меншими запасами ресурсів. Автор цієї концепції, Річард Аути з університету Ланкастера, звернув увагу на те, що під час цінового піку на нафту 70-х років і в наступні роки, валовий внутрішній продукт на душу населення в країнах ОПЕК збільшувався лише на 1,3% в рік, тоді як інші країни, що розвиваються, зростали більше ніж на 2% [1, с. 36—37].

У роботі Джеффрі Сакса показано, що в наявності легкодоступні запаси природних ресурсів, що не потребують впровадження високотехнологічних засобів виробництва та висококваліфікованої праці, значно знижують потреби у інноваціях та технологізації економіки [2, с. 171].

Таким чином, сформувався макроекономічний підхід до вивчення "ресурсного прокляття", який свідчить, що високі доходи сировинного сектора економіки з великою ймовірністю можуть спричинити деградацію виробничої промисловості, сільського господарства, високотехнологічних галузей та соціального капіталу, а також значною мірою сприяють закритості економіки [3].

Проте, питання доцільності перенесення теоретичних думок концепції "ресурсного прокляття" на визначення особливостей розвитку нафтоекспортних країн світу сьогодні стоїть не так однозначно. Уся справа у тому, що в сучасній світовій економіці нафта та природний газ вже не є звичайними ресурсними товарами як прийнято вважати традиційно, а перетворилися в стратегічні інструментарії економічного розвитку та впливові геополітичні важелі світу.

У 2022 році світовий експорт сирої нафти склав 1,35 трильйона доларів США. Вартість світового експорту сирої нафти зросла на 55,6% з 867,2 мільярдів доларів у 2021 році. У 2022 році сира нафта є найціннішим експортним продуктом у світі, обігнавши лідера попереднього року, яким був експорт електронних інтегральних схем і супутніх частин. Сира нафта становить 5,6% від загального обсягу експортованих товарів протягом 2022 року, порівняно з 4,6% у 2021 році.

До десятки найбільших експортерів сирої нафти у 2022 році увійшли Саудівська Аравія (224,8 млрд дол. США), Канада (120,5), РФ (119,5), Сполучені Штати

Америки (117), Об'єднані Арабські Емірати (112,7), Ірак (82,3), Норвегія (57,8), Кувейт (54,3), Нігерія (49,9) та Бразилія (42,7). У сукупності ці 10 основних країн-постачальників сирої нафти склали майже 3/4 (72,8%) світового експорту сирої нафти [4].

Як ми можемо бачити, "клуб" найбільших нафтових експортерів вкрай різноманітним як за географію розташування, розміром економіки й країни, типом, особливостями розвитку, так і місцем, що країна займає в системі міжнародних відносин й світовому господарстві. Об'єднуючим компонентом здавалося б абсолютно не порівнянних країн є те, що по суті цей обмежений перелік країн в змозі формувати стан світової ціну на головний стратегічний енергетичний ресурс світової економіки, багато в чому визначаючи характер подальшого його розвитку. З історії ми знаємо, що ще в 1973 році ОПЕК продемонстрував свою політико-економічну силу, викликавши економічну рецесію у країнах Заходу на наступні десятиліття. Вже у 1980-х роках, завдяки домовленостям вже США зі Саудівською Аравією (та іншими нафтоекспортерами Перської Затоки), було нанесено стратегічного ураження економічній безпеці Радянського Союзу, викликавши незворотні процеси його політичного розпаду.

Сьогодні, нафта та газ ще більш стали використовуватися як геополітичний важіль, а "клуб" країн-нафтоекспортерів набуває все більшого значення у формуванні тенденцій розвитку світової економіки. Станом на період 2021—2023 рр., на світовому ринку нафти відбулося кілька значних подій та тенденцій:

А) Відновлення попиту після пандемії COVID-19. Після різкого скорочення попиту на нафту на початку пандемії COVID-19 у 2020 році, у 2021 році почалося відновлення попиту на енергоносії, включаючи нафту, у міру того, як країни поступово виходили з обмежень та відновлювали економічну активність;

Б) Обмеження видобутку (договір ОПЕК+). ОПЕК+ (Організація країн-експортерів нафти та інші нафтові експортери) підтримували угоду про скорочення видобутку нафти з метою підтримки стабільності нафтових цін. Ці угоди тривали й у 2021 році, й 2022 та продовжують тривати у 2023 році, хоча деякі країни збільшували свій видобуток після поступового відновлення попиту;

В) Енергетичний попит у Китаї. Китай продовжував відігравати ключову роль у світовому попиті на нафту. Відновлення економіки та зростання виробництва у Китаї сприяли збільшенню попиту на енергоносії, включаючи нафту;

Г) Наростаюча сила військових конфліктів з активним залученням в них країн-нафтоекспортерів. Повномасштабне вторгнення військ РФ в Україну (та пов'язані з нею безпрецедентні за масштабом санкції проти РФ зі сторони країн Заходу) викликали глобальну трансформацію поставок енергетичних ресурсів до країн Європи, довготривалі збройні протистояння в країнах арабського світу (війна в Ємені та участь в ній Саудівської Аравії, продовження війни у Сирії, новий віток палестино-ізраїльського протистояння) додали до значної кількості економічних чинників впливу на світовий ринок нафти суто геополітичні;

Д) Перехід до відновлюваних джерел енергії. У деяких країнах спостерігалось зростання інтересу до

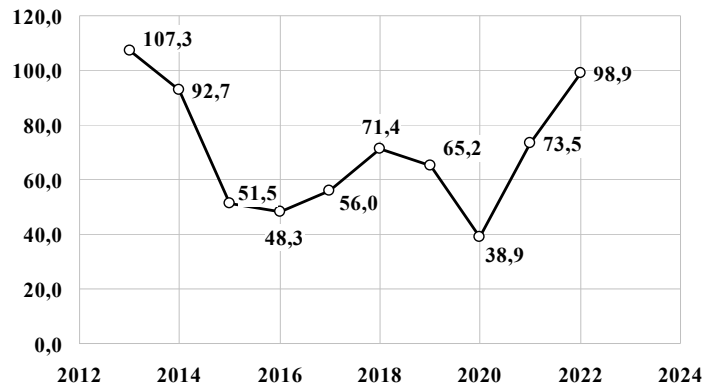

Рис. 1. Середньорічна ціна нафти марки BRENT у 2013–2022 рр., дол. США за барель

Джерело: побудовано за матеріалами [5].

Таблиця 1. Макроекономічні показники нафтового експорту, сумарного експорту та ВВП Саудівської Аравії, Канади та Нігерії у 2013–2022 рр., млрд дол. США

	Експорт сирої та переробленої нафти			Сумарний експорт країни			ВВП номінальний		
	Саудівська Аравія	Канада	Нігерія	Саудівська Аравія	Канада	Нігерія	Саудівська Аравія	Канада	Нігерія
2013	289,2	98,3	85,1	387	560	94	753,8	1852	520
2014	274,1	102,7	79,3	354	573	106	766,6	1813	574
2015	123,8	61,2	41,7	218	495	53	669,4	1565	493
2016	140,5	47,4	28,2	201	481	37	666,1	1531	404
2017	139,3	65,1	36,1	240	518	50	714,9	1650	375
2018	191,2	78,9	47,9	315	557	65	846,5	1732	421
2019	170	80,1	46,5	286	564	67	838,8	1743	474
2020	108,5	54,5	31,2	183	489	35	734,2	1656	432
2021	173,9	92,6	42,5	286	618	47	868,5	2012	441
2022	224,8	120,5	49,9	442	721	63	1110,2	2146	477

Джерело: складено за матеріалами [6;7].

відновлюваних джерел енергії, що могло вплинути на довгостроковий попит на нафту, але темпи впровадження альтернативної енергетики загалом значно відстають від прогнозних.

Таким чином, у зв'язку з відновленням попиту та зменшенням обсягів видобутку, збільшенням геополітичної напруги, ціни на нафту поступово зростали протягом 2021–2023 рр. (рис. 1). Загалом, за останні 10 років, тренд ціни має W-образну форму (вкрай високої волатильності) та залишалися під впливом різних факторів, таких як геополітичні події й рівень видобутку та попиту.

Але відкритим залишається питання, чи сприяє нафтоекспортна спеціалізація довгостроковому економічному розвитку країни. Для цього доцільним є проведення макроекономічного аналізу країн, які закріплюють таку спеціалізацію як основну.

Як вже зазначалося, в ТОП-10 нафтових експортерів світу входять дуже різні країни. Тут присутні і такі розвинені країни як США, Канада та Норвегія, які є диверсифікованими за джерелами економічного розвитку, проте в яких нафтоекспортний сектор залишається стратегічним, і такі країни тотально-сировинної орієнтації як Саудівська Аравія чи РФ, і невеликі за розміром, але багаті на корисні копалини країни Близького Сходу (ОАЕ, Ірак, Кувейт), і великі за розміром країни, що розвиваються, які представляють інші регіони — Нігерія та Бразилія. Для аналізу пропонуємо взяти три країни: Саудівську Аравію — найбільший нафтовий експортер

класичного типу, представляючи регіон Близького сходу; Канаду — розвинену країну з високим рівнем життя, в якій нафтовий сектор займає одну з провідних ролей; Нігерію — африканську країну з слабким рівнем розвитком продуктивних сил, але велику за розміром і вкрай залежною від нафтового експорту. В таблиці 1, представлено показники нафтового експорту, сумарного експорту товарів та послуг і ВВП цих країн за період 2013–2022 рр., тобто періоду вкрай високої волатильності світових цін на сиру нафту.

Згідно наведених в таблиці даних, об'єктивно простежується пряма взаємозалежність між нафтовими цінами та макроекономічними показниками країн, при чому незважаючи на абсолютно різний тип економік цих трьох країн. В усіх трьох країнах майже вполовину скорочувався експорт нафти у 2015 році під час першого різкого обвалу нафтових цін з 92,7 до 51,5 дол. США за барель, що спричинило вкрай великі обсяги падіння економіки. У 2015 р. Саудівська Аравія втратила близько 12% ВВП, Нігерія — 14%, а Канада — 13%. Тобто, незважаючи на розвинений статус, економіка Канади у цьому аспекті нічим від інших не відрізнялась. У 2016 році ціни на нафту досягли "дна" падіння у 48,3 дол., і цей рік по різному проявився в економіках нафтоекспортної спеціалізації: Саудівська Аравія змогла (переважно за рахунок посилення видобутку) перейти до зростання нафтових доходів, проте, це не дозволило економіці перейти до стадії росту, адже загальний експорт країни продовжував скорочуватись; у Канаді та Нігерії

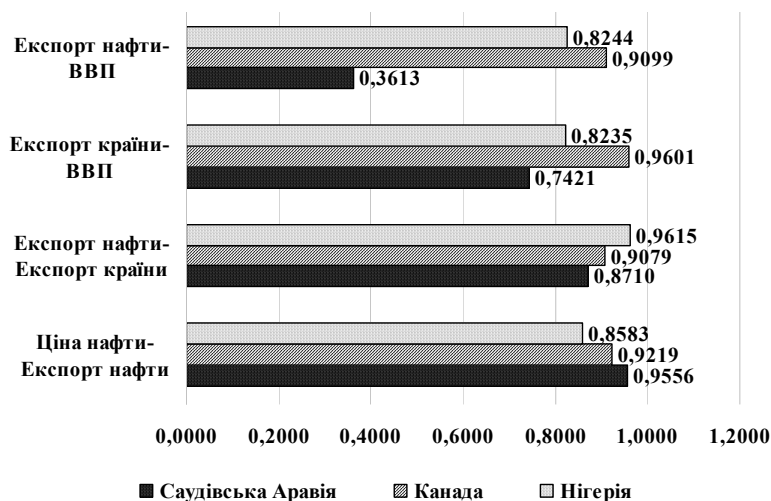

Рис. 2. Кореляційні залежності між показниками ціни на нафту, нафтовий експорт, сумарний експорт та ВВП Саудівської Аравії, Канади та Нігерії

Джерело: розраховано та побудовано за матеріалами [5; 6; 7].

нафтовий експорт продовжував скорочуватись та тягнути ВВП до низу (особливо в Нігерії другий рік падіння став вкрай болісним).

У період 2017—2018 рр. зафіксовано відновлення нафтових цін. Саудівська Аравія не одразу перейшла до відновлення нафтоекспортного статусу, а лише на другий рік: у 2017 році нафтовий експорт майже не змінився, але зростання експорту інших секторів виробництва дозволило економіці перейти до швидкого оновлення. У 2018 році до цього тренду підключилось зростання нафтових доходів на 50 млрд дол., а економіка одразу досягла рекордної позначки у 846 млрд, що майже на 100 млрд більше, ніж у 2013 р. при ціні нафти в 107 дол. за барель. Канада також перейшла до зростання, але одразу використавши нафтовий компонент: нафтоекспортний сектор зростав майже на 20 млрд кожний рік, дозволивши відчувати приріст ВВП на 7,5—8%. В Нігерії, незважаючи на зростання нафтових доходів вже у 2017 р., економіка продовжувала стрімко скорочуватись, і тільки на наступний рік було зафіксовано підйом.

У 2019 році знов було зафіксовано падіння нафтової ціни, хоча не в такому масштабі як у 2015 р. Цей рік країни пройшли по різному: Саудівська Аравія втратила 20 млрд. дол в нафтових доходів, що економіка відчувала на -1%. Канада та Нігерія зберегли рівень нафтових доходів на майже тому ж рівні, продовжуючи відчувати зростання ВВП (особливо Нігерія).

2020 рік ознаменувався додаванням ще однією глобальною проблемою — пандемії COVID-19 та зменшенням економічної активності по всьому світу. До проблеми високої волатильності додалась не менш важлива для розвитку світового енергетичного ринку проблема — різке переважання пропозиції над попитом. Середньорічна ціна впала до рекордних 38,9 доларів за барель, а нафтоекспортні держави відчули подвійний удар: падіння в два рази нафтових доходів співпало зі структурним скороченням внутрішньої економіки через обмежування викликані пандемією. Хоча, темпи падіння в усіх трьох країнах були зафіксовані меншими, аніж у 2015 р.

Пандемія COVID-19 не стала довготривалою за часом, і у період 2021—22 років ми спостерігаємо швидке зростання нафтових цін на фоні різкого пожвавлення ділової активності. На нафту та газ знов звертають увагу як на стратегічну паливну сировину, і попит зараз на неї продовжується залишатись вкрай великим. Саудівська Аравія та особливо Канада, радикально наростили обсяг нафтових доходів, а їх ВВП сьогодні знаходяться на рекордному рівні. Нігерія не в змозі так швидко поновити свої втрачені позиції на ринку, але все одно високі ціни дозволяють цій країні мати непогані стимули розвитку. Простежується чітка тенденція — нафтоекспортна спеціалізація сьогодні дозволяє країнам, навіть в умовах нестабільності та вкрай чутливих наслідків обвалу цін, на стадії їх зростання компенсувати усі падіння та виводи економіку на новий рівень розвитку. За період 2013—2022 рр., незважаючи на волатильність цін та залежність

від нафтового експорту, Саудівська Аравія продемонструвала середньорічні темпи зростання у 5,2% (що є вкрай позитивно для країн, що розвиваються, не беручи до уваги Китай та Індію), Канада — 2,1% (при середньосвітовому показнику зростання ВВП у розвинених країнах світу у 1%), і лише Нігерія середньо мала -0,3%, переважно, через неспроможність до швидкої реакції на позитивну зміну світової ціни.

Шляхом розрахунку кореляційних залежностей між цими показниками (Рис. 2) стає можливим переконатися про вкрай високі взаємозалежності між ними.

Є логічним, що найбільш великий зв'язок простежується між ціною на обсягом нафтових доходів і ними та експортом країни, адже не зважаючи на різний статус цих економіки, головним залишається той факт що всі вони є вкрай залежні від нафти. Усі три країни є експортоорієнтованими, а ось взаємозв'язок нафтових доходів та загального статусу економіки є вкрай цікавим. Розрахунки показали що від нафтоекспортних доходів найбільш залежною та реакційною є як раз розвинена Канада, а Саудівська Аравія, цілком здатна долати свою нафтову залежність, але не тільки в умовах різкого скорочення ціни. Саме Саудівська Аравія серед них трьох найбільш спроможна диверсифікувати джерела свого зростання, підтримуючи свою економіку на рівні хоч і не великого, але позитивного зростання, а при різкому збільшенні ціни — включається додатковий драйвер зростання у вигляді збільшення нафтових доходів, що призводить до різкого приросту ВВП.

У період високої волатильності цін на нафту (2013—2023 рр.), світова економіка зросла на 29,43% або 22,9 трлн дол. Левова частина цього зростання припала на переважно обмежене коло країн — головних драйверів економічного зростання світу. Серед країн G-20 — це США, КНР, Індія, Великобританія, Бразилія, Іспанія, Туреччина, Індонезія, Аргентина, Нідерланди та Саудівська Аравія. В них за цей час було зафіксовано середньорічні темпи приросту понад 4%. При цьому, 86,8 % від сумарного зростання припав на США (+8,62 трлн дол.), Китай (+8,39 трлн дол.), Індію (1,53 трлн дол.) та ЄС (+1,35 трлн дол.) [6], які займа-

ють перші 4 місця в рейтингу найбільших нафтових споживачів та імпортерів [4]. Високі ціни на нафту вкрай негативно впливають на темпи розвитку цих економік, їх економічне зростання уповільнюється. Це створює певне протиріччя — високі темпи зростання економік нафтоекспортерів вимагає фіксування високої ціни, але така ситуація шкодить економічному зростанню країн — основних споживачів енергетичних ресурсів. Протистояння між експортерами та імпортерами скоріше за всього буде загострюватись продовж наступних років.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Враховуючи вищевказане, можна досягти висновку, що сьогодні, навіть в умовах нестабільності економічного розвитку та вкрай високої волатильності світових нафтових цін, казати про неефективність нафтоекспортної спеціалізації не можна. Країни-нафтоекспортери здатні демонструвати високі темпи зростання економіки, а ті періоди, коли ціна на нафту скорочується, легко компенсується в короткостроковій перспективі майбутнього зростання. В минулому залишилися періоди, коли нафта було низьких показниках вартості на протязі цілого десятиліття (як у 1980-х та 1990-х роках). Дійсно, сьогодні простежуються роки її радикального падіння (2015 та 2020 роки наприклад), але за ними обов'язково починається вибухове зростання. На прикладі Канади, ми переконались, що навіть розвинена економіка не нехтує таким чинником розвитку як нафтові доходи і завжди намагається збільшити їх, а не шукати інші джерела зростання.

Звісно, що світова економіка може задавати нові тренди в своєму розвитку в майбутньому. Однак країни-нафтоекспортери чітко демонструють свою спроможність захищати свої інтереси (угода ОПЕК+), їх геополітичний та геоекономічний вплив збільшується з кожним роком. Небезпека опинитись у "ресурсній пастці" для них є меншою за значимістю, а ніж втратити цей драйвер зростання взагалі. Найбільш позитивним, звісно, є той стан економіки, коли нафтові доходи є підтримуваними, а при зменшенні ціни в країні існують інші чинники зростання та розвитку. У майбутньому, з наукової точки зору, вкрай важливим є пошук перспективних концепцій об'єднання сировинного чинника зростання з технологічним. Але те, що ефективність нафтоекспортної спеціалізації ще не вичерпна в перспективі хоча б 2020-х років, на наш погляд, є питанням одного значимим.

Література:

1. Auty Richard M., Furlonge Haydn I. The Rent Curse: Natural Resources, Policy Choice, and Economic Development. Oxford University Press, 2018. 288 p.
2. Sachs J. The Ages of Globalization: Geography, Technology, and Institutions. Columbia University Press, 2020. 280 p.
3. Maskin E. Mechanism design: how to implement social goals [Електронний ресурс]. URL : https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/maskin_lecture.pdf

4. OPEC Annual Report 2022 [Електронний ресурс]. URL : https://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/AR%202022.pdf

5. Oil (BRENT) Prices [Електронний ресурс]. URL : <https://markets.businessinsider.com/commodities/oil-price>

6. Databank The World Bank [Електронний ресурс]. URL : <https://databank.worldbank.org/>

7. The Observatory of Economic Complexity [Електронний ресурс]. URL : <https://oec.world/>

References:

1. Auty, R. and Furlonge, H. (2018), The Rent Curse: Natural Resources, Policy Choice, and Economic Development, Oxford University Press, Oxford, UK.

2. Sachs, J. (2020) The Ages of Globalization: Geography, Technology, and Institutions, Columbia University Press, New York, USA.

3. Maskin, E. (2018), "Mechanism design: how to implement social goals", Prize Lecture, [Online], vol. 6, available at: https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/maskin_lecture.pdf (Accessed 28 Oct 2023).

4. The official site of OPEC (2022), "Annual Report 2022", available at: https://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/AR%-202022.pdf (Accessed 1 November 2023).

5. Business Insider (2023), "Oil (BRENT) Prices", available at: <https://markets.businessinsider.com/commodities/oil-price> (Accessed 3 November 2023).

6. The official site of The World Bank (2023), "The World Bank Databank", available at: <https://databank.worldbank.org/> (Accessed 4 November 2023).

7. The official site of The Observatory of Economic Complexity (2023), "Countries Profile Data", available at: <https://oec.world/> (Accessed 4 November 2023).

Стаття надійшла до редакції 07.11.2023 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663